

Christian Bartholdy: En frygtløs vækker med humoristisk sans og en sikker streg

Opposition ved forsvaret af Kurt E. Larsens
doktorafhandling

Professor mso, dr.theol.

Tine Reeh

Kurt E. Larsen, *Christian Bartholdy. Vækkelseskristendom og dansk kirkeliv. Studier i Indre Missions historie ca. 1930 – 1960*, Frederica: Kolon 2014. 720 s. Kr. 349,95.

Abstract: On January 31, 2015 at the University of Aarhus Kurt E. Larsen defended his doctoral thesis on the Danish theologian, Christian Bartholdy (1889-1976). Bartholdy was a significant figure in his contemporary church and society. From 1934-1959 he was a powerful chairman of The Inner Mission. Larsen shows Bartholdy's Christianity as centered on revival and conversion. He has investigated a large and hitherto unexamined source material, dispensing chronology in order to identify Bartholdy's position. This opponent questions if the method is apt to the work and source material left by Bartholdy, or if the manner of the author by mistake draws an incorrectly static and sometimes even incoherent picture of a coherent but contextual and non-systematic theologian. We then turn attention to Bartholdy's use of the term revival and his relation to Luther. Finally the opposition draws forth a material from Bartholdy's youth, that may help shed light on his qualities.

Keywords: Christian Bartholdy – Church History – 20th Century – Inner Mission – Revival – Conversion – Luther – Regensen

Præsentation af afhandlingen

Kurt E. Larsen har skrevet en omfattende afhandling om en af Indre Missions store skikkelser i det 20. århundrede, Christian Bartholdy. Det er fortjenstfuldt alene af den grund, at størstedelen af de hidtidige arbejder med Indre Missions historie beskæftiger sig med bevægelsen i det 19. århundrede. I værkets indledende del findes en

oversigt over denne litteratur og en kort introduktion til vækkelseskristendom i dansk kirkeliv frem til midten af det 20. århundrede, samt en kortfattet biografisk skitse af afhandlingens hovedperson, Christian Bartholdy.

I disputatsens hoveddel forsøger Larsen at fange eller indkredse Bartholdys ved at skildre hans såkaldte "synspunkt". Larsen gengiver Bartholdys opfattelse af forskellige størrelser som vækkelse, omvendelse, dåb, Bibelen, præsteuddannelse, tusindårsriget, jøder, Israel, nadver osv. Han skildrer med andre ord Bartholdys syn på en række lidt umage sager, og han gør det på baggrund af Bartholdys udsagn om disse ting i forskellige sammenhænge. Denne fremstillingsform giver til tider afhandlingen et kompilerende præg og unødige gentagelser undgås ikke.

Ikke desto mindre tegner kapitlerne i første del et nuanceret billede af Bartholdys virke og af bredden i hans engagement. Det er, som nævnt, et imponerende stort og forskelligartet kildemateriale, der behandles. Det gøres omhyggeligt og grundigt, og man fornemmer forfatterens modenhed og overblik.

Mindre vellykket fremstår den mindre anden afdeling – først og fremmest fordi den burde have kommet før fremstillingen af Bartholdy. Her skildres Bartholdys forgængerne, og det virker bagvendt at skildre dem til sidst. Desuden findes et kapitel om USA's kirkeliv, hvis placering heller ikke forekommer indlysende i denne sammenhæng. Andre internationale perspektiver, eksempelvis norske, havde virket mere oplagte.

Begrundelsen for afhandlingen, fremgangsmåden og kildematerialets beskaffenhed

Kurt E. Larsen præsenterer afhandlingens synspunkt i metodeafsnittet:

Det er denne afhandlings tese, at begrebet vækkelse var det styrende centrum i Christian Bartholdys tænkning. Vækkelse var det begreb, hvorudfra han forstod kirken i fortid, nutid og fremtid. Vækkelsesbegrebet prægede hans tale om dogmatiske og praktisk-teologiske emner, og det bestemte hans syn på andre kirkelige retninger og samarbejdet med disse.¹

1. Larsen (2014), 19.

Denne opfattelse kan dog næppe siges at være overraskende eller omstridt.

En bedre og mere dækkende begrundelse for afhandlingens eksistensberettigelse kan ses forinden, hvor Larsen skildrer Indre Missions væsentlige betydning for dansk kirkeliv, og det hedder: "Alene i kraft af denne indflydelse og virkningshistorie er det kirkehistorisk relevant at beskæftige sig med de ledende skikkelser i Indre Mission."² Bartholdys gennemslagskraft udfoldes på de følgende sider, og jeg mener, det er rigtigt, når Larsen skriver: "Christian Bartholdy var i dansk offentlighed en mere kendt person end nogen af Indre Missions ledere siden Vilhelm Beck."³ At Bartholdys var kendt, ikke bare i missionske kredse men også uden for den kirkelige sfære, bekræftes blandt andet af, at selv den kulturradikale avis, Politiken, adskillige gange brugte spaltepads på karikaturtegninger af ham.

Men hvorfor havde Christian Bartholdy en sådan gennemslagskraft, at det er værd at beskæftige sig med ham? Var det på grund af sin teologi eller sit synspunkt? Han kan – alt andet lige – vel ikke ligefrem betegnes som en original eller stor teolog? Skyldes hans indflydelse ikke snarere, at han var en rigtig god og tydelig leder i et større kirkeligt firma? Var det ikke Bartholdys engagement i tidens teologiske – men faktisk også samfundsmæssige – diskussioner og hans polemiske talent, der gjorde, at han tit fik mikrofonen og dermed gennemslagskraft?

Larsen bringer et citat fra Kristeligt Dagblad i 1956, hvor man kalder Bartholdy "... den mest populære præst i landet, mere afholdt af folket end Ib Schønberg".⁴ Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg selv er af den opfattelse, at det netop er Bartholdys enestående gehør for sin samtids centrale spørgsmål, hans problemidentifikation og hans timing, der grundlagde hans magtbase og gav ham indflydelse – og som sådan gør ham interessant og relevant for arbejdet med det 20. århundredes kirkehistorie.

Derfor er afhandlingens fremgangsmåde, dens struktur om man vil, ikke heldigt valgt. Det er min væsentligste indvending imod denne afhandling, at den forsøger at systematisere eller fastholde en teolog, der egentlig ikke arbejdede systematisk eller havde et dogmatisk ærinde. Det vigtige var for vækkeren Bartholdy netop snarere spørgsmål om liv end om lære. Afhandlingens struktur giver derfor en række afledte problemer.

Det første gælder forholdet mellem afhandlingens fremstillingsform og kildematerialets beskaffenhed. Bartholdy har ikke efterladt

2. Ibid., 13.

3. Ibid., 16.

4. Larsen (2014), 46.

sig større sammenhængende teologiske udredninger. Han skrev selv i *Indre Missions Tidende*, at han havde kunnet klare sig gennem "et langt liv uden nogen bestemt udformet teori om Bibelen som helhed".⁵ Bartholdy har derimod efterladt sig et anseligt materiale bestående af tekster skrevet til en helt konkret sammenhæng. Det drejer sig fx om indlæg i en lang række kirkelige blade og den landsdækkende presse, prædikener, foredrag og breve. Hans efterladenskaber eller sporene efter hans virke har mange kvaliteter, men det er ikke rigtig de kvaliteter, som strukturen i afhandlingen efterspørger og kræver.

Derfor kommer Bartholdys udsagn ikke sjældent i Larsens afhandling til at fremstå som tilsyneladende modsætningsfyldte. For selvom Bartholdys udsagn måske umiddelbart behandler det samme tema eller problem, så er de er klippet eller taget ud af helt forskellige sammenhænge. Et konkret eksempel kunne være behandlingen af Bartholdys tale om dåben, hvor det er svært for Larsen at konstruere et sammenhængende dåbssyn.⁶

Den struktur, Larsen har valgt til sin afhandling, medfører desuden, at den kronologiske sammenhæng, som i mange tilfælde er af helt afgørende betydning for Bartholdys virke, i bedste fald ikke er tydelig og i værste fald kommer til at gøre Bartholdys udsagn inkonsekvente. Perioden 1930 – 1960 er en tid med store omvæltninger i samfundet, teologien og det kirkelige landskab. Det er derfor ikke underligt, hvis Bartholdy ikke kunne sige det samme om fx folkeskolen eller danskhed i mellemkrigstiden, under besættelsen og i efterkrigstiden. At forandringerne måtte få betydning for en fremtrædende teologisk meningsdanner, der samtidig skulle holde sammen på den organisation, han var chef for og føre den sikkert gennem omvæltningerne, kan ikke undre. Den struktur, Larsen har valgt til sin fremstilling, tillader imidlertid kun, at man i begrænset omfang får øje på de teologiske forskydninger, som ændringer i samfund og kultur forårsagede – og som i høj grad kan iagttages i Christian Bartholdys virke.

I stedet kommer Bartholdy til at fremstå mindre klar, lettere usammenhængende og forholdsvis statisk. Men er det et retvisende eller dækkende billede? Kildematerialet vidner netop om Bartholdys musikalitet i forhold til samtiden og om bevægelse i hans synspunkter og i de emner, han tog op.

5. *Ibid.*, 108. Se note 402.

6. *Ibid.*, 79.

Bartholdys brug af begrebet *vækkelse*

Larsen ønsker at påvise, at vækkelse spillede en central rolle for Bartholdy, og Larsen redegør for, at dette begreb kan bruges om forskellige ting. Bartholdy selv skrev i *Indre Missions Tidende* den 21. januar 1940 under overskriften "Til Angreb og Forsvar: Ny Brug af Ordet Vækkelse" følgende:

Professor i Kirkehistorie ved Københavns Universitet, Hal Koch, har det tiltalende ved sig, at han interesserer sig for Vækkelse. Det gjorde hans Forgænger og Læremester, Professor Oscar Andersen ogsaa, og det er vel til Dels fra ham, han har det. Men i Modsætning til sin Læremester, der sjældent paa Tryk har bragt sin rige Viden frem for os andre, er Hal Koch temmelig skrivende. Det viser sig imidlertid derved desværre, at hans Opfattelse af, hvad Vækkelse er, er meget svævende.⁷

Det udviklede sig til en heftig polemik mellem Bartholdy og Koch, som blev dækket fyldigt af Kristeligt Dagblad, og hvor også adskillige andre deltog i diskussionen. Koch havde forinden i *Danmarks Kirke gennem Tiderne*, som var udgivet på De Unges Forlag med tilknytning til missionsbevægelsen, dristet sig til at skrive: "Fra Vartov gik der Vækkelse ud over den danske Folkeager, men en Vækkelse, der var vidt forskellig fra det, Pietismen kalder med det samme Ord."⁸

Bartholdy opponerede øjeblikkeligt i sin anmeldelse af bogen i *De unges Blad*, og meget tyder på, at Bartholdy oplevede Kochs brug af begrebet vækkelse som en trussel imod det indremissionske parti. Han rejste sagen for fuld kraft i en længere serie i *Indre Missions Tidende*, hvor han endnu en gang hævdede:

Der gik ikke Vækkelse ud fra Vartov, hvor Grundtvig prædikede. Nej, Vækkelsen gik fra de smaa Lægmandskredse, som havde overvintret i Rationalismens Tid, og de første grundtvigske Præster var slet ikke vakt ved Grundtvig, de var troende, før de mødte ham; siden blev deres Kri-
stendomssyn paavirket af Grundtvig.⁹

Koch stod imidlertid fast på, at han havde en brugt begrebet forsvarligt og vederhæftigt, og han antydede, at der var kirkelige parti- eller identitetspolitiske interesser bag Bartholdys angreb:

7. Christian Bartholdy, "Til Angreb og Forsvar. Ny Brug af Ordet Vækkelse", IMT (1940), 35.

8. Hal Koch, *Danmarks Kirke gennem Tiderne* (København: De Unges Forlag 1939), 127.

9. Bartholdy (1940), 35. Kursiveringen er Bartholdys.

Sagen er nemlig den, at det ikke passer ind i den kirkelige Paragraflære og Retningsgeografi, at Grundtvigianerne forkynder Vækkelse. Men de Herrer maa undskylde – det er ikke min Skyld – men Historien er nu engang ikke lavet efter Paragrafferne. Og den grundtvigske Bevægelse var en Vækkelse og forstod sig selv som saadan.¹⁰

Larsen skriver om episoden:

At vækkelse var et kristeligt begreb, slog Bartholdy på i en debat med professor Hal Koch i 1939. Vækkelse defineredes således af Bartholdy: *Jeg (og andre) bruger Ordet Vækkelse om Opvækkelse, som den f. Eks. defineres i 'Kirkelexikon for Norden': den Aandens Gerning i et Menneske, som gør Kaldelsen mægtig til at rive ham ud af Syndesøvnen*.¹¹

Det tror jeg ikke, Koch var uenig i, og han brugte i den refererede sammenhæng ikke vækkelse som et sociologisk, men netop som et kristeligt begreb. Han ville bare ikke tilkende Indre Mission en *eksklusiv* ret til betegnelsen. Bartholdys kristendomsforståelse forhindrede ham imidlertid i at anerkende de grundtvigske som nogle, i hvem ånden gjorde en gerning. Larsen hentyder til nogle kritikere,¹² som hævdede, at Bartholdy tog patent på begrebet vækkelse på Indre Missions vegne. Spørgsmålet er, om det i realiteten ikke er det, der er på færde?

Bartholdy og Luther

Larsen demonstrerer i afhandlingen, hvordan vækkelse og omvendelse er centrale punkter i Bartholdys virksomhed. Men netop vækkelse og omvendelse kan i nogen grad siges at udgøre en knast i Bartholdys forhold til Luther.

Ved reformationsjubilæet i 1936 skriver Bartholdy: “Der er noget i Luthers Grundstilling, der er forskellig fra Vækkelsen. Det forekommer mig tvivlsomt, om Luther nogensinde er blevet omvendt.”¹³ Larsen udreder ikke forskellen mellem Bartholdy og Luther. Men kan

10. Hal Koch, “Grundtvig-Litteratur”, *DTT* (1939), 246-247.

11. Larsen (2014), 58. Larsen citerer i kursiv ovenstående artikel af Bartholdy (1940), 36.

12. *Ibid.*, 59 note 125. Larsen sætter dog ikke navn på kritikerne.

13. Bartholdys udsagn behandles i Larsen (2014), 75. Se også Christian Bartholdy, “Indre Mission i Lys af Luthers Arv”, *Luthers Arv og Danmarks Kirke*, red. P. Nede-gaard (København: Nyt Nordisk Forlag), 196.

man bare ignorere denne uoverensstemmelse, eller er der netop noget for en vækkelsesteolog fra en luthersk missionsbevægelse ganske væsentligt og måske endda potentielt problematisk på færde?

Omvendelse var for Bartholdy forbundet med et skel, nemlig skellet mellem dem, der er omvendt, og dem, der ikke er det, og med hensyn til hævdelser af skellet påstod Bartholdy hårdnakket at have Luther på sin side.¹⁴ Forholdet mellem omvendelse, skel og luthersk kristendom spillede desuden en central rolle i Bartholdys forhold til sin samtids teologer – herunder skribenterne i Tidehverv. Det ses tydeligt i en legendarisk diskussion fra 1930-1931 mellem Bartholdy og en af de unge tidehvervske hedsporere, præsten H.I. Hansen fra Løjt.¹⁵

Hansen fremfører i Tidehverv, at Bartholdys og Indre Missions tale om skellet er uluthersk, idet den fordrer en synlighed af den kristne retfærdighed og tenderer en gerningsretfærdighed. Bartholdy svarer i 1930 med en artikel, der typisk for Bartholdys sprogbehandling bærer overskriften *Fortegnet*. Hansen beskyldes for at have fortegnet de missionskes forhold til Luther, men overskriften kan også indikere, at Bartholdy og de missionske læser Luther med det rigtige fortegn. Det er værd at hæfte sig ved, at Bartholdy i første omgang ikke fuldstændig blankt afviser, når Hansen angriber Indre Mission ved at fremhæve Luthers kritik af sværmernes krav om “indre erfaringer” og Luthers hævde af ordet frem for erfaringer. Bartholdy skriver ligefrem:

‘Tidehvervsfolkene’ har draget den Side af Luther frem, og det skal de have Tak for. Jeg siger ikke, at vi ikke trænger til at høre dem. For det gør vi. ... Selv Indre Missions bedste Venner har ikke noget imod at indrømme, at Luther havde mere af Guds Aand og saa dybere ind i Naadens Rige end Carl Moe. Undertegnede vil i hvert Tilfælde gerne tilstaa, at hvis jeg havde Valget imellem at sidde under Moes eller Luthers Prædikestol om Søndagene, valgte jeg de fleste Søndage Luther.¹⁶

Bartholdy ville altså de fleste – men ikke alle – søndage foretrække Luther frem for Moe. Han forsvarer godt nok loyalt Indre Mission, men han er også villig til at drøfte, at der kan være forskelle mellem den missionske og Luthers forkyndelse. Diskussionen udarter sig imidlertid på en mildest talt ufrugtbar måde, hvilket fører til, at Bartholdy året efter skriver: “Hvad er det, der er Tidehvervsfolkene

14. Det ses eksempelvis i samme værk: “Det (skellet) findes kraftigt hos Luther. Skønt han regner Ordet og Sakramenterne for de afgørende Kendetegn for Kirken, falder det ham ikke ind at se paa alle døbte som Kristne.” Ibid.

15. Jf Larsen (2014), 74; 494 ff.

16. Christian Bartholdy, “Fortegnet”, *Tidehverv*, (1930), 31.

og Indre Mission imellem? – Det, vi kalder Troens Kendetegn og anser for den uudblivelige og nødvendige Følge af Tro, kalder de Djævelskab.”¹⁷ Debatten endte i en uforsonlig strid om omvendelsens nødvendighed og synligheden af kristendommen.

Larsen skriver kortfattet om episoden, at Bartholdy gav “barthianerne ret i at have Luther på deres side, derved at han begyndte at kalde dem ortodokse.”¹⁸ Han trækker umiddelbart efter Bartholdys eventuelle anerkendelse af tidehvervsfolkene tilbage ved at tilføje: “En anden mulighed var, at han kaldte dem ortodokse, fordi de ensidigt fokuserede på læren, og ikke – som Luther – også talte om troens frugter.”¹⁹

Det er dog bemærkelsesværdigt, at selvom Bartholdy i diskussionen med Hansen i Tidehverv forsvarer sit synspunkt som værende grundlæggende i overensstemmelse med Luther, så åbner han alligevel flere gange en, om end lille, sprække for, at der faktisk kan være tale om nogle vanskeligheder. Da diskussionen spidser til, skærper han imidlertid sine forsvarsværker og lukker som partimand for enhver uoverensstemmelse med Luther i sit eget parti.

Det gør han til gengæld ikke fem år senere i den tidligere omtalte bog ved reformationsjubilatet. For her vælger han tværtimod selv at afslutte sin artikel om Indre Missions lutherske arv med følgende salut: “Saa sandt da Indre Mission er til for Folkekirkens Skyld, ærer vi Luther. Men i selve Missionsarbejdet, som det gøres, er der noget fra Calvin. Det kan ikke nytte at nægte det.”²⁰

Bartholdy som “Vækker”

At “vække” var et centralt begreb for Bartholdy, og ifølge Larsen ville Bartholdy på sin vis livet igennem gerne være en vækker. Jeg vil afslutte med at henlede opmærksomheden på en del af Bartholdys virke som vækker og et ikke helt ubetydeligt kildemateriale, der glimrer ved sit fravær i afhandlingen.

I *Ordbog over det danske Sprog* anføres som første betydning af ordet “vækker”: “person, som vækker en af søvne. Person, der har til opgave

17. Christian Bartholdy, “Hovedsagen”, *Tidehverv*, (1931), 63.

18. Larsen (2014), 496.

19. Ibid. Måske rammes Bartholdys opfattelse af tidehvervsfolkenes eksistensteologiske Luther mere præcist af den betegnelse, han selv kom frem til i 1938, nemlig “Hyperlutherdom”. Han brugte betegnelsen i en artikel i *Ungdomsarbejderen* i 1938, og den rejste efterfølgende en diskussion i *Kristeligt Dagblad* i efteråret 1938.

20. Bartholdy (1936), 197.

at vække en kreds af mennesker; spec. m.h.t. forhold på Regensen: det medlem af en vækkerforening, som (i en vis periode) vækker de øvrige medlemmer til et bestemt klokkeslæt om morgenen.”²¹ I 1832 oprettedes den første såkaldte “Vækkerforening” på kollegiet Regensen. Det var en gruppe af alumner, der skiftedes til at vække deres foreningsmedlemmer i en uge ad gangen. Vækkeren skulle et kvarter efter første vækning gå rundt igen for at se, om medlemmerne var på vej i tøjet. Hvis det ikke var tilfældet, skulle han rundere en tredje gang. De “Syndere”, som man kaldte dem, der ikke ved andet visit var begyndt at klæde sig på, fik en bøde, som fordobledes, hvis man ikke var oppe ved tredje besøg. Man kunne imidlertid “bekorse sig”. Det vil sige, at man slog eller satte et kors på døren – ofte på sit navne- eller visitkort – og så kunne man sove videre uden at betale bøde. Det kunne man dog kun gøre op til to gange på en uge. Hvis man var syg, skulle det meddeles vækkeren og noteres i protokollen, så vækkeren vidste, at han ikke skulle vække vedkommende. Skete det imidlertid, at vækkeren enten glemte, at et af foreningsmedlemmerne havde meldt sygdom, eller overså, at han havde bekorset sig, og kom til at vække vedkommende alligevel, så kaldte man det henholdsvis “sygebræk” og “korsbræk” – og så skulle *vækkeren* betale en bøde. Bøderne blev brugt til at holde fester eller “Punch” for foreningens medlemmer. Den første vækkerforening fra 1832 kom siden til at få navnet *Gamle*, da der i 1885 var der nogle, der mente, at den var blevet for liberal, og derfor stiftede et nyt konservativt alternativ. Det blev *Vækkerforeningen Primus Inter Pares* – i daglig tale kaldet Pip.

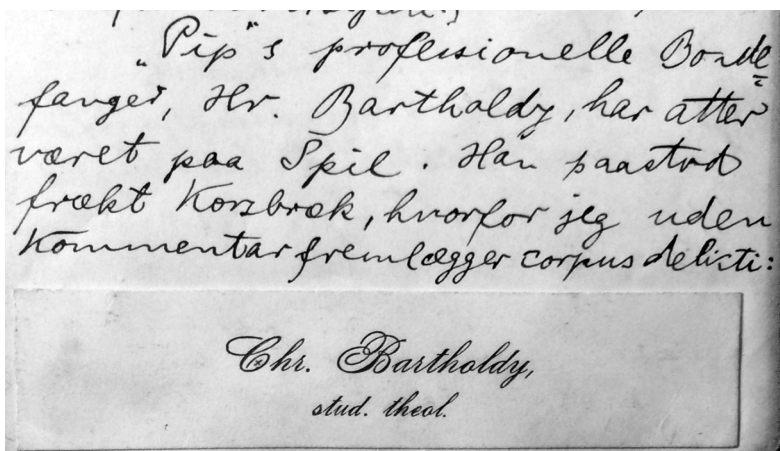
Christian Bartholdy boede i sin studietid på Regensen. Den 5. november 1909 blev han – kun 20 år gammel – optaget i vækkerforeningen Pip, og han gjorde sig med det samme bemærket. Få dage senere kan man i protokollen læse, at en af de ældre vækkere til morgen har vækket, selvom han egentlig ikke var pligtig til det, “... da den ny Mand, Hr. Bartholdy, havde laant Protokollen uden senere at levere den tilbage ...”²² Bartholdy svarer næste dag i protokollen: “Med stor Beklagelse noterer jeg, at jeg maatte vække i Morges. Men da Hr. Høeg i Gaar holdt sin fjollede Dør lukket den hele Eftermiddag, saa jeg forgæves maatte rende op og ned ad Trapperne det meste af min Lørdags Friertermiddag, saa fandt jeg mig i min Skæbne og

21. ODS – opslaget “vækker”. Om de første “vækkerforeninger” på Regensen, se Knud Fabricius, *Regensen gennem hundrede Aar* (København: Pio Branner), 188 ff.

22. Vækkerprotokol 1906-1912. Upubliceret. RA: Københavns Universitet, Regensen, Vækkerforeningen “PIP”, løbenummer 2412-06. Tak til prof. dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen, der gjorde mig opmærksom på, at Bartholdy var medlem af Pip.

udførte min Vækkertjeneste til de flestes tilfredshed...”²³ Hertil svarer Høeg: “Hr Bartholdys Udtryk: ‘fjollede Dør’ kunde tyde paa, at hans Hjerne ogsaa om Lørdagen har hvilet, siden den ikke har tænkt paa at anmode de andre Gangboer om at lukke nævnte Dør op, men selv har slidt på Trapperne hele Dagen.”²⁴

Der udspiller sig nu en lille diskussion, hvor det er tydeligt, at den unge og “nye Mand”, Bartholdy, ikke har tænkt sig at lægge sig ned, men tværtimod frygtløst siger de ældre imod – og ligefrem driller dem. Således forsøger han fx at få de ældre og rutinerede vækkere til at begå “korsbræk” ved at bekorse sig med et næsten mikroskopisk kors på deres visitkort på døren. Det får den pågældende ældre vækker til at søge at undgå sin bøde ved at appellere til dommernævnet. Som en del af bevisførelsen klistrer han som *corpus delicti* Bartholdys (muligvis ugyldige) kors ind i protokollen.

Den unge Bartholdys stridslyst og kreativitet er tilsyneladende helt uden ende. Et par sider længere fremme i protokollen finder man en lille karikaturtegning af den fungerende vækker, som ved siden af tegningen har skrevet:

Hosstående tegning er et foster af hr. Bartholdys frodige fantasi. Hr. Bartholdy har nemlig det særkende, at han omsætter sin fantasi i tegninger til benefice for vækkeren. Men der er et etisk moment i hr. B.s kunstneriske produktion, og det et moment, som ikke stiller ham i det gunstigste lys. Formålet med disse tegninger er ret og skært bondefaneri. Da jeg i dag fandt hosstående tegning i hr. B.s visitkortholder var

23. Ibid.

24. Ibid.

jeg straks klar over meningen, og jeg skal kun for en fuldstændigheds skyld bemærke, at hr. B. formelig strålede af fornøjelse, idet han modtog mig med et frydsitrende 'Korsbræk!' – hans øjne lyste og hans struttede kinder fik glans som et tysk farvetryk.²⁵

Der er flere eksempler på Bartholdys karikaturkunst i protokollen, og den har tydeligvis moret mange, men også skabt en vis irritation – særligt hos et par af de ældre medlemmer.

25. Ibid.

De forsøger at banke ham på plads, og en ældre vækker, Holger Nielsen, skriver i protokollen: "Hr. Bartholdy overlod mig med overstrømmende velvilje følgende selvbiografiske digt til morgen at offentliggøre i Pips protokol."²⁶ Spottedigtet, der er skrevet med en svært læselig håndskrift, indledes med linjerne: "Jeg er så buttet, så trind og blød/Med smil om min brede mund ..."²⁷ Det er en lidet flatterende selvbiografisk beretning om en lille glad drengs besværligheder med at finde ud af, hvad der er op og ned i verden. Det bliver til sidst uoverskueligt for den lille, og versene lyder:

Til Himlen jeg strakte en lille Arm
og fnøs i mit lille Sind,
og Eder jeg svor i min dyre Harm,
da kom vor Portner herind.²⁸

Portneren redder den lille, og det markeres med al tydelighed, at nu er det på tide, at Bartholdy stikker piben ind. Det kan dog – for os der ved, hvad der siden hændte – ikke undre, at Bartholdy gør det stik modsatte. Få dage senere, den 5. december, og altså kun præcis en måned efter, at han er blevet optaget i foreningen, svarer Bartholdy:

Jeg håber det æ/Dommernævn idømmer Hr. Holger Nielsen nogle klækkelige Bøder for Æresfornærmelserne Pag. 517 og 518-19. Kunde han ikke samtidig én Gang for alle faa en ordentlig Afklapsning for sin Skrift med Paalæg om snarest at gennemgaa et Skrivekursus. Christian Bartholdy.²⁹

Bartholdy blev aldrig smidt ud af foreningen. Tværtimod tyder alt på, at han på trods af – eller måske netop på grund af – sin frækhed og frygtløshed blev meget afholdt. Han gik lige til grænsen, men hans humor, smidighed og sociale gehør afholdt ham fra at blive en isoleret polemiker. I stedet blev han et skattet foreningsmedlem.

Bartholdys første hverv som vækker peger i høj grad på det, der skulle komme: Han var et uimponeret og selvstændigt foreningsmenneske, han kunne med få streger elegant fange det karakteristiske hos sin modstander, og han gik med fornøjelse ind i et godt slagsmål.

Derfor blev Christian Bartholdy en af de store skikkelser i sin tids kirkeliv. Det er glædeligt, at der nu er kommet en stor og grundig disputats om ham.

26. Ibid.

27. Ibid.

28. Ibid.

29. Ibid.